

องค์อุปถัมภ์สืบสานศิลปวัฒนธรรมไทย

วารสาร

ศิลปะและวัฒนธรรมลุ่มแม่น้ำมูล

THE LOWER MOON RIVER ART AND CULTURE JOURNAL

SURINDRA RAJABHAT UNIVERSITY

สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

ปีที่ ๓ ฉบับที่ ๑ ประจำปีการศึกษา ๒๕๕๑

ISSN 1905 - 6265

วารสารศิลปะและวัฒนธรรม

เล่มแม่ข่ายมูล

มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

ปีที่ ๓ ฉบับที่ ๑ ประจำปีการศึกษา ๒๕๕๑

ISSN 1905 - 6265

เจ้าของ : สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

วัตถุประสงค์ :

เพื่อส่งเสริม เผยแพร่งานวิชาการและงานวิจัยที่มีคุณค่าต่อการพัฒนาองค์ความรู้ และเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ แลกเปลี่ยนความคิดเห็น ทศนคติและประสบการณ์ทางศิลปะและวัฒนธรรม ในพื้นที่ลุ่มแม่น้ำมูล

ที่ปรึกษา :

รองศาสตราจารย์ ดร. อัจฉรา ภาณุรัตน์
อาจารย์สาวิตรี วรรณสถิตต์
อาจารย์อัคราพร สุขทอง
รองศาสตราจารย์ ดร. สารภี วรรณตรง
อาจารย์ประเสริฐ ใจกล้า

อธิการบดี
ผู้ทรงคุณวุฒิสำนักศิลปะและวัฒนธรรม
ผู้อำนวยการสำนักศิลปะและวัฒนธรรม
คณบดีคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
รองผู้อำนวยการสำนักวิทยบริการและเทคโนโลยีสารสนเทศ

บรรณาธิการ :

อาจารย์เกษราภรณ์ สุพรรณฝ่าย

รองผู้อำนวยการสำนักศิลปะและวัฒนธรรม

กองบรรณาธิการ :

อาจารย์กฤษณา พิณศรี
อาจารย์พิศเพ็ญ พรหมเกษ
อาจารย์จารุณี สิทธิศรี
อาจารย์แสงยม พวงคำ
อาจารย์ปลั่งศรี มูลศาสตร์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ฉลอง สุขทอง
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประสิทธิ์ ทองอุ่น
อาจารย์บุญเรือง ศัชฌาย์
นางพจณี ลีลาพัฒนกุล
นายอานิก นามวัฒนา
นายสมชาย มิถุนดี
นายศิริสัมพันธ์ ทองทวี
นางสาวนงนุช มะลิทอง
นางสาววิรยา หงษ์ทอง

รองผู้อำนวยการสำนักศิลปะและวัฒนธรรม
รองผู้อำนวยการสำนักศิลปะและวัฒนธรรม
รองผู้อำนวยการสำนักศิลปะและวัฒนธรรม
ผู้ทรงคุณวุฒีสถาบันศิลปะและวัฒนธรรม
ผู้ทรงคุณวุฒีสถาบันศิลปะและวัฒนธรรม

ศิลปกรรมและประชาสัมพันธ์ :

สำนักศิลปะและวัฒนธรรม ชั้น ๓ อาคาร ๓๑ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์
ตำบลนอกเมือง อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ ๓๒๐๐๐
โทรศัพท์/โทรสาร ๐ ๔๔๐๔ ๐๕๔๗
E-mail : artculture @ sru.ac.th
เว็บไซต์ : http://sru.ac.th/org/art_culture

พิมพ์ที่ : โรงพิมพ์วินัย อ.เมือง จ.บุรีรัมย์ โทร.๐ ๔๔๖๑ ๐๓๙๒

EDITOR TALK

บรรณาธิการแถลง

วารสารศิลปะและวัฒนธรรม ลุ่มแม่น้ำมูล ฉบับนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมเผยแพร่งานวิชาการและงานวิจัยที่มีคุณค่าต่อการพัฒนาองค์ความรู้ทางวิชาการและเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ แลกเปลี่ยนความคิดเห็น ทศนคติและประสบการณ์เชิงวิชาการ โดยมีขอบเขตเนื้อหาครอบคลุมวิชาการด้านศิลปะและวัฒนธรรมในเขตพื้นที่ลุ่มแม่น้ำมูล โดยจัดพิมพ์อย่างน้อยปีละ ๑ ฉบับ

ในฉบับนี้ มีเนื้อหาเกี่ยวกับ “พระราชประวัติสมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์ เรื่องจากปก” “เครื่องประกอบพระราชพิธีพระศพ กองบรรณาธิการ” “บายศรีสู่ขวัญ พิศเพลิน พรหมเกษ” “ธรรมชาติและศิลปวัฒนธรรมวันนี้ เสงี่ยม พวงคำ” “ช้างในวัฒนธรรมไทย อารีย์ ทองแก้ว” “มหาวิหารที่พุทธศานากับหลักฐานการแพร่อิทธิพลทางศิลปะในประเทศไทย กฤษฎา พินศรี” “กระโน้มปิงต่อง : ภูมิปัญญาแห่งจินตนาการจากพื้นบ้านสู่สากล อัครพร สุขทอง” “ข้าวและข้าวปุ้น : ภูมิปัญญาอาหารเพื่อสุขภาพในลุ่มน้ำโขง วาสนา แก้วหล้า” “มิติการตะ (ฉบับคนกินเอง) ฉลอง สุขทอง” “วีปธรรมกัมพูชา ปณณมหาบุญเรื่อง คัมภายี” และนิทานพื้นบ้าน

บทความทุกเรื่องผ่านการพิจารณาจากคณะกรรมการและกองบรรณาธิการที่เห็นว่าเป็นองค์ความรู้ทางวิชาการและเป็นการเรียนรู้ แลกเปลี่ยนความคิดเห็น ทศนคติและประสบการณ์ด้านศิลปะและวัฒนธรรมในเขตพื้นที่ลุ่มแม่น้ำมูล กองบรรณาธิการหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะเป็นประโยชน์ต่อผู้สนใจเป็นอย่างดี

ขอขอบคุณผู้เขียนบทความทุกท่าน และขอเชิญชวนผู้สนใจร่วมส่งบทความหรือสมัครสมาชิกวารสาร “ศิลปะและวัฒนธรรมลุ่มแม่น้ำมูล” กองบรรณาธิการยินดีจะจัดเผยแพร่ต่อไป และหวังว่าท่านผู้อ่านทุกท่านจะได้รับประโยชน์เป็นอย่างดี

บรรณาธิการ

• **ทศนคติ** : อยู่ในวารสารเป็นทศนคติของผู้เขียนแต่ละคน มีทั้งทศนคติของกองบรรณาธิการหรือทางสำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

CONTENTS

สารบัญ

• พระภคินีอาเศียรานุสรณ์	๔
ประสิทธิ์ ทองอุ่น	
• เรื่องจากปก พระราชประวัติสมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์	๕
กองบรรณาธิการ	
• เครื่องประกอบพระราชพิธีพระศพ : ส่งเสด็จสู่สวรรคาลัย	๑๐
กองบรรณาธิการ	
• บายศรีสู่ขวัญ	๑๕
พิศเพลิน พรหมเกษ	
• ธรรมชาติและศิลปวัฒนธรรมวันนี้	๒๑
เสงี่ยม พวงคำ	
• ช้างในวัฒนธรรมไทย	๒๗
อารีย์ ทองแก้ว	
• มหาวิหารที่พุทธศานากับหลักฐานการแพร่อิทธิพลทางศิลปะในประเทศไทย	๔๐
กฤษฎา พินศรี	
• กระโน้มปิงต่อง : ภูมิปัญญาแห่งจินตนาการจากพื้นบ้านสู่สากล	๔๘
อัครพร สุขทอง	
• ข้าวและข้าวปุ้น : ภูมิปัญญาอาหารเพื่อสุขภาพในลุ่มน้ำโขง	๕๕
วาสนา แก้วหล้า	
• มิติการตะ (ฉบับคนกินเอง)	๖๔
ฉลอง สุขทอง	
• วีปธรรมกัมพูชา	๗๔
ปณณมหาบุญเรื่อง คัมภายี	
• ภูมิปัญญาท้องถิ่น : บุญเกื้อ คงดี	๗๐
เกษราภรณ์ สุพรรณผ่าย	
• กิจกรรมและโครงการ	๗๑
สำนักศิลปะและวัฒนธรรม ปี ๒๕๕๑	
กองบรรณาธิการ	
• นิทานพื้นบ้าน เนียง ค้อฮม : ตำนานปราสาทภูมิโปน	๗๖

พระภคินีอาเคียรานุสรณ์

ก่อนเกิด ลอโฉม
เพียงเพ็ญ เด่นนภา
ประกาย เลื่อมลายรัฐ
รอยยิ้ม อัมภมล
สยาม ร่มเย็นอยู่
กอปรกิจ นมิตงาน
โอบน้อม ส่องกษัตริย์
เลื้อยจิต ลีลาจิตจำ
ปกครอง บัองแผ่นดิน
ชาติค้ำ หวังบรร
สันแสง แผ้วโลมส่อง
ฟ้ารำ น้ำดาใจ
สรวรค์ รังสรรค์รับ
เลอลักษณ์ อัครา
จตุ วัชรวิสม
ไรท์กษี สุขสราญ
น้อมนบ เคารพนอบ
หลอมใจ ถวายพร

เพียงโพยม ประโลมหล้า
คุณค่าคง ดำรงตน
เพื่อผดุง เพศดียงผล
กุศลกร บวรการ
ต่างชาติขุ วัชรฐาน
ประสานก่อ ถักทอทำ
สารพัด ทรงจันดา
กำลังใจ ให้เป็นพร
นวมินทร์ ถิ่นอาหาร
อมรดิน แผ่นดินไทย
ร่มโพธิ์ทอง ไม้พองใส
อาลัยหลัง ไปรยสังสา
ทุกสิ่งสรรพ อัสรา
สุขาวดี ที่โอฬาร
เอกอุดม พรหมพิมาน
ตระการตา ฟ้าอมร
กิจประกอบ อนุสรณ์
สุนทรกาล นิรันดร์..เทอญ

ด้วยเกล้าด้วยกระหม่อม ขอเดชะ
ข้าพระพุทธเจ้า สำนักศิลปะและวัฒนธรรม
มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประสิทธิ์ ทองอุ่น ประพันธ์)

พระราชประวัติ

สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ

เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์

เรื่องจากปก : กองบรรณาธิการ

พระราชประวัติทรงพระเยาว์

สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์ ทรงเป็นพระธิดาพระองค์แรกใน สมเด็จพระมหิตลาธิเบศร อดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนก และ สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ประสูติเมื่อวันอาทิตย์ที่ ๖ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๖๖ ณ สถานพยาบาล กรุงลอนดอน ประเทศอังกฤษ พระนามในพระสูติบัตรเมื่อแรกประสูติ คือ เมย์ตามเดือนที่ประสูติ สมเด็จพระเจ้าพี่นาง กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์ทรงมีพระอนุชา ๒ พระองค์ คือ พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล พระอัฐมรามาธิบดินทร์และพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช พระภัทรมหาราช พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานนามว่า หม่อมเจ้ากัลยาณิวัฒนา ต่อมาเมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๐ พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงสถาปนาเป็นพระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้ากัลยาณิวัฒนาและในพ.ศ. ๒๔๗๔ สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล ทรงเฉลิมพระเกียรติเป็น สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา ครั้นเมื่อทรงเจริญพระชนมายุครบ ๖ รอบ ใน พ.ศ. ๒๕๓๔ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ สถาปนาพระอิสริยยศศักดิ์ เป็นเจ้าฟ้าต่างกรมฝ่ายในตามธรรมเนียม

ราชประเพณีเป็นพระองค์แรกในรัชกาลทรงพระนามว่า สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์ หลังจากทีประสูติได้ไม่นานนัก สมเด็จพระบรมราชชนกได้ทรงย้ายจากกรุงลอนดอนไปประทับอยู่ที่เมืองเซาท์บอน ทางฝั่งตะวันออก และหลังจากนั้นไปประทับที่เมืองบอสตัน ทางชายฝั่งทะเลด้านใต้ของประเทศอังกฤษ สมเด็จพระเจ้าพี่นาง กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์ ได้ประทับ ณ ประเทศอังกฤษ จนถึงเดือน ต.ค. พ.ศ. ๒๔๖๖ ได้ตามเสด็จสมเด็จพระบรมราชชนก และสมเด็จพระบรมราชชนนี เสด็จกลับประเทศไทย เมื่อเสด็จถึงประเทศไทย สมเด็จพระศรีสวรินทิราบรมราชเทวี พระพันวัสสาอัยยิกาเจ้า ได้พระราชทานพระตำหนักใหญ่ของวังสระปทุมเป็นที่ประทับ พระพี่เลี้ยงเนื่องจินตคุณ ซึ่งเป็นพระสหายสนิทของสมเด็จพระบรมราชชนนี ระหว่างที่ทรงศึกษาวิชาพยาบาลที่โรงพยาบาลศิริราชเป็นผู้ถวายการอภิบาล

ต่อมา พ.ศ. ๒๔๖๘ สมเด็จพระเจ้าพี่นาง กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์ ได้ตามเสด็จสมเด็จพระบรมราชชนกและสมเด็จพระบรมราชชนนีไปประเทศเยอรมนีและประเทศฝรั่งเศส

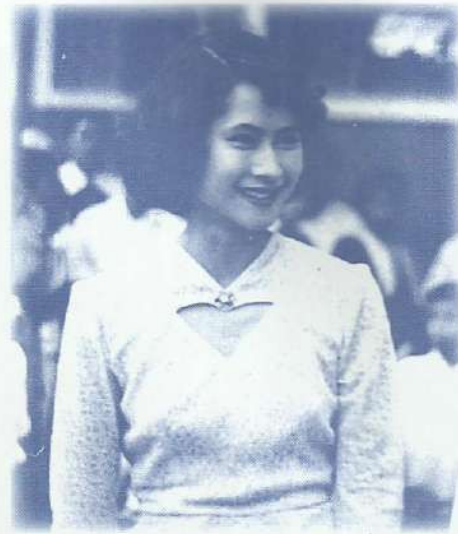
การศึกษา

ใน พ.ศ. ๒๔๖๙ สมเด็จพระบรมราชชนกเสด็จกลับประเทศไทย เพื่อทรงร่วมในพระราชพิธีถวายพระเพลิง พระบรมศพพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ระหว่างนั้น สมเด็จพระบรมราชชนนี ได้ทรงนำพระธิดาและพระโอรสพระองค์แรกไปประทับ ณ เมืองโลซานน์ ประเทศสวิตเซอร์แลนด์ และทรงฝากให้อยู่ในสถานรับเลี้ยงเด็กโซเลย์ (Champ Soleil) หลายเดือน สมเด็จพระเจ้าฟ้าฯ กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์ จึงทรงเริ่มรับสั่งภาษาฝรั่งเศส

ในปลาย พ.ศ. ๒๔๖๙ สมเด็จพระบรมราชชนกได้ทรงนำครอบครัวไปประทับที่เมืองบอสตัน (Boston) ประเทศสหรัฐอเมริกา เพื่อทรงศึกษาวิชาแพทยศาสตร์ สมเด็จพระเจ้าฟ้าฯ กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์ ทรงเริ่มศึกษาในระดับอนุบาลที่โรงเรียนพาร์ค (Park School) ใน พ.ศ. ๒๔๗๐

เมื่อสมเด็จพระบรมราชชนกทรงสำเร็จการศึกษาวิชาแพทยศาสตร์ ที่มหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด (Harvard) จึงได้ทรงนำครอบครัวเสด็จกลับประเทศไทย และประทับ ณ พระตำหนักใหญ่วังสระปทุม สมเด็จพระเจ้าฟ้าฯ กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์ ทรงเข้าศึกษาในระดับประถมศึกษาที่โรงเรียนราชินี และทรงศึกษาอยู่จนถึง พ.ศ. ๒๔๗๖ ภายหลังที่สมเด็จพระบรมราชชนกเสด็จทิวงคตใน พ.ศ. ๒๔๗๒ สมเด็จพระเจ้าฟ้าฯ กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์ ประทับอยู่ที่กรุงเทพฯ ต่อไปอีกหนึ่งปี จนถึง พ.ศ. ๒๔๗๖

สมเด็จพระบรมราชชนนีทรงได้รับพระบรมราชานุญาตให้นำพระโอรส-พระธิดาทั้ง ๓ พระองค์ไปประทับ ณ เมืองโลซานน์ ประเทศสวิตเซอร์แลนด์ สมเด็จพระเจ้าฟ้าฯ กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์ ได้เข้าศึกษาในโซเลย์อีกครั้งหนึ่ง เป็นเวลา ๒ เดือน แล้วจึงเข้าศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษาชื่อเมียร์มอนด์ (Miremont) การศึกษาที่เมียร์มอนด์นั้นครูมีการอ่านเรื่องสั้น ๆ ให้ฟัง นักเรียนจะต้องเขียนเรื่องที่ได้อ่านให้ครูตรวจ ในระยะแรกทรงเขียนได้เพียง ๑ บรรทัด จากเรื่องยาวประมาณครึ่งหน้า กระดาษที่ครูอ่าน ครั้งหนึ่งครูให้เขียนประโยคเกี่ยวกับ TAON (ตัวเลื้อย) ทรงเข้าพระทัยคิดว่า เป็น PAON (นกยูง) เพราะเสียงคล้ายกัน จึงทรงเขียนว่า "TAON เป็นนกที่สวยงาม" แต่

อีกต่อมาประมาณ ๒ ปี ก็ทรงเขียนร่วมกับนักเรียนชาวสวิตได้อย่างดี จนจบชั้นประถมศึกษา

พ.ศ. ๒๔๗๗ พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงประกาศสละราชสมบัติ และรัฐบาลได้กราบบังคมทูลเชิญ พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าอาภากรเกียรติวงศ์ขึ้นครองราชย์สมบัติ หลังจากนั้นสมเด็จพระบรมราชชนนีทรงนำพระโอรส-พระธิดา ไปประทับที่บ้านซึ่งพระราชทานนามว่า วิลล่าวัดนา (Villa Vadhana) เมืองปุยยี ใกล้กับโลซาน

พ.ศ. ๒๔๗๘ สมเด็จพระเจ้าฟ้าฯ กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์ ทรงเข้าศึกษาระดับมัธยมศึกษาที่โรงเรียนสตรี ชื่อ Kcole Suprieure de Jeunes Filles de la Ville de Lausanne ชั้นมัธยมศึกษาในประเทศสวิตเซอร์แลนด์นับจาก ชั้น ๖ ๕ ๔ ๓ ๒ ๑ ทรงสามารถสอบเข้าชั้น ๕ ในระดับมัธยมศึกษาได้ ทรงเรียนภาษาเยอรมันและภาษาละตินด้วย พ.ศ. ๒๔๘๐ ทรงย้ายไปศึกษาต่อที่เจนีวา ในลักษณะของนักเรียนประจำที่ International School of Geneva ทรงสอบผ่านชั้นสูงสุดของระดับมัธยมศึกษาได้เยี่ยมเป็นที่ ๑ ของโรงเรียน และที่ ๓ ของประเทศสวิตเซอร์แลนด์

พ.ศ. ๒๔๘๕ ได้เสด็จเข้าศึกษาต่อที่มหาวิทยาลัยโลซานน์ในคณะวิทยาศาสตร์ สาขาวิชาเคมี ทรงสำเร็จการศึกษาปริญญาตรี และได้รับ Diplôme de Chimiste A เมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๙ ในระหว่างที่ทรงศึกษาหลักสูตรวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยโลซานน์ ได้ทรงเข้าศึกษาหลักสูตรของสังคมศาสตร์ - ศึกษาศาสตร์ Diplôme de Sciences Sociales Pédagogiques อันประกอบด้วยวิชาต่าง ๆ ในสาขาวิชาการศึกษา

วรรณคดี ปรัชญา และจิตวิทยา แม้เมื่อทรงสำเร็จการศึกษาปริญญาตรีสาขาวิชาเคมีแล้ว ก็ยังทรงศึกษาวิชาวรรณคดีและปรัชญาต่อไปอีกด้วยด้วยความสนพระหฤทัย

การทรงงาน

เมื่อสมเด็จพระเจ้าฟ้าฯ กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์ เสด็จนิวัติประเทศไทยใน พ.ศ. ๒๔๙๓ สมเด็จพระบรมราชชนนี ทรงทราบดีว่าพระธิดาโปรดการเป็นครูมาแต่ทรงพระเยาว์ ได้รับสั่งแนะนำให้ทรงงานเป็นอาจารย์ จึงทรงรับงานเป็นอาจารย์พิเศษสอนภาษาฝรั่งเศสที่คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ทรงสอนวิชาสนทนาภาษาฝรั่งเศส วิชาอารยธรรมฝรั่งเศส และวิชาวรรณคดีฝรั่งเศส นิสิตที่ได้มีโอกาสเป็นศิษย์ด้วยล้วนปีติยินดีในพระกรุณาธิคุณยิ่งนัก หลายคนรำลึกได้ว่าในวิชาวรรณคดีฝรั่งเศสทรงสอนผลงานของ Victor Hugo นักประพันธ์เอกของโลก สมเด็จพระเจ้าฟ้าฯ กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์ ทรงสอนที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จนถึง พ.ศ. ๒๕๐๐

ใน พ.ศ. ๒๕๐๒ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ได้ขอรับพระราชทานพระกรุณาให้ทรงเป็นอาจารย์ประจำมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ทรงรับงานสอนและงานบริหาร โดยทรงเป็นหัวหน้าสาขาสอนวิชาภาษาและวรรณคดีฝรั่งเศส และผู้อำนวยการภาษาต่างประเทศ อันประกอบด้วยภาษาฝรั่งเศส เยอรมัน ญี่ปุ่น และรัสเซีย สมเด็จพระเจ้าฟ้าฯ กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์ทรงสอนวิชาภาษาและวรรณคดีฝรั่งเศสแก่นักศึกษาชั้นปีต่าง ๆ และทรงดูแลการสอนของอาจารย์ทั้งชาว

ไทยและชาวต่างประเทศ

นอกจากนี้ได้ทรงจัดทำหลักสูตรระดับปริญญาตรีภาษาและวรรณคดีฝรั่งเศสจนสำเร็จในปี พ.ศ. ๒๕๐๖ เป็นหลักสูตรที่ผสมผสานความรู้ด้านภาษาและวรรณคดีฝรั่งเศสเข้าด้วยกันอย่างเหมาะสม ในระหว่างที่ทรงปฏิบัติงานสอนที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์นั้น คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ได้กราบทูลเชิญเป็นองค์บรรยายพิเศษตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๐๕ ในปี พ.ศ. ๒๕๐๙ เมื่อพระราชกิจด้านอื่น ๆ เพิ่มมากขึ้นตามลำดับ จึงทรงลาออกจากตำแหน่งอาจารย์ประจำของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ แต่ก็ยังเสด็จเป็นองค์บรรยายพิเศษต่อไปอีก นอกจากนั้น ยังทรงรับเป็นองค์บรรยายพิเศษวิชาภาษาฝรั่งเศสในคณะวิทยาศาสตร์และอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์อีกด้วย

ต่อมาเมื่อทรงทราบปัญหาการขาดแคลนอาจารย์ของคณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี เพราะเป็นมหาวิทยาลัยที่ตั้งอยู่ในจังหวัดห่างไกลและมีปัญหาเรื่องความปลอดภัย ก็ได้พระราชทานพระเมตตา เสด็จไปทรงสอนวิชาภาษาฝรั่งเศสโดยประทับอยู่ในวิทยาเขตปัตตานี ดังเช่นอาจารย์อื่น ๆ ระหว่างที่ทรงงานสอน ได้ทรงร่วมกิจกรรมทางวิชาการหลายด้าน เช่น ทรงเป็นกรรมการสอบชิงทุน ก.พ. ไปศึกษาต่อต่างประเทศ ทรงเป็นประธานออกข้อสอบภาษาฝรั่งเศสในการสอบคัดเลือกเข้าศึกษาในมหาวิทยาลัยของรัฐ หลังจากที่ได้ปฏิบัติงานด้านการสอนมาจนถึงเดือนมกราคม พ.ศ. ๒๕๒๐ ทรงได้รับการโปรดเกล้าฯ พระราชทานตำแหน่ง

• ธรรมศาสตร์

เจ้าฟ้าดวงใจไทย

สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิ
วัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์ ทรง
งานหนักเพื่อปวงชนชาวไทยมาโดยตลอด ๔๔ ปี
ที่ผ่านมา

เครื่องขัตติยราชอิสริยาภรณ์อันมีเกียรติคุณ
รุ่งเรืองยิ่งมหาจักรีบรมราชวงศ์ (ม.จ.ก).

เครื่องราชอิสริยาภรณ์อันเป็นโบราณมงคล
นพรัตน์ราชมารการ (น.ร.),

เครื่องราชอิสริยาภรณ์อันเป็นที่เชิดชูยิ่งช้าง

เครื่องราชอิสริยาภรณ์อันมีเกียรติยศยิ่งมงกุฎ
ไทย ชั้นมหาวชิรมงกุฎ (ม.ว.ม.).

เครื่องราชอิสริยาภรณ์อันเป็นสิริยิ่งรามกีรติ
ลูกเสือสดุดีพิเศษ,

และเหรียญรัตนาภรณ์รัชกาลที่ ๙ ชั้นที่ ๑
(ภ.ป.ร. ๑)

พระราชทานพระยศทหารให้สมเด็จพระเจ้า
พี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา เป็น พันโท
และเป็นนายทหารพิเศษประจำกรมทหารม้าที่ ๑
รักษาพระองค์ เมื่อวันที่ ๒๗ มีนาคม พ.ศ.
๒๕๒๗

มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้พันโท
หญิง สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิ
วัฒนา เป็นราชองค์รักษ์พิเศษ รับราชการสนอง
พระเดชพระคุณ เมื่อวันที่ ๒๔ พฤษภาคม พ.ศ.
๒๕๒๗

มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ พระราชทานพระยศทหารให้พันโทหญิง สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา เป็น นาวาโทหญิง นาวาอากาศโทหญิง และเป็นนายทหารพิเศษ ประจำกองนักเรียนนายเรือรักษาพระองค์ โรงเรียนนายเรือ กรมยุทธศึกษาทหารเรือประจำกองบังคับการ กรมทหารราบที่ ๓ รักษาพระองค์ กรมนาวิกโยธินและประจำกองนักเรียนนายเรืออากาศรักษาพระองค์ โรงเรียนนายเรืออากาศกรมยุทธศึกษาทหารอากาศ เมื่อวันที่ ๓ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๕๓)

พระราชทานพระยศทหารให้ พันโทหญิง
นาวาโทหญิง นาวาอากาศโทหญิง สมเด็จพระ
พระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา เป็น
พลตรีหญิง พลเรือตรีหญิง พลอากาศตรีหญิง
เมื่อวันที่ ๑๙ มกราคม พ.ศ. ๒๕๕๒

มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ
พระราชทาน พระยศให้พลตรีหญิง พลเรือตรี

หญิงและพลอากาศตรีหญิง สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา เป็น พลโทหญิง พลเรือโทหญิง และพลอากาศโทหญิง เมื่อวันที่ ๒๐ เมษายน พ.ศ. ๒๕๓๔

มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งให้พลโทหญิง สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์ เป็นนายทหารพิเศษประจำกรมทหารราบ ที่ ๑ มหาดเล็กรักษาพระองค์ เมื่อวันที่ ๑๔ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๓๔

และมีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ถวายฯ พระราชทานพระยศทหารให้พลโทหญิง พลเรือโทหญิง พลอากาศโทหญิง สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์เป็น พลเอกหญิง พลเรือเอกหญิง พลอากาศเอกหญิง กับแต่งตั้งเป็นนายทหารพิเศษ ประจำกรมนักเรียนนายร้อยรักษาพระองค์โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า และประจำกองพันทหารอากาศโยธินรักษาพระองค์ เป็นกรณีพิเศษ เมื่อวันที่ ๒๒ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๔๐

เป็นที่ทราบกันดีว่า สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอฯ ทรงปฏิบัติพระราชกรณียกิจอันเป็นประโยชน์แก่วงการแพทย์ สาธารณสุข โดยเป็นองค์ประธานและองค์อุปถัมภ์ของมูลนิธิต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการแพทย์ กระทรวงสาธารณสุขและมูลนิธิโรคไตแห่งประเทศไทยจึงได้จัดสร้างอาคารเฉลิมพระเกียรติ “ตึกกัลยาณิวัฒนา” ในโอกาสทรงเจริญพระชนมายุครบ ๖ รอบ เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๓๔

กองทัพบกได้จัดตั้ง กองพันพัฒนาที่ ๔ กรมพัฒนาที่ ๔ ขึ้นมาใหม่และมีที่ตั้งอยู่ในจังหวัดนราธิวาส กองทัพบกจึงขอพระราชทานนามหน่วยงานที่ตั้งขึ้นใหม่นี้ว่า “ค่ายกรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์” ซึ่งมีคำขึ้นต้นเหมือนนามจังหวัดตามธรรมเนียมแบบโบราณ ทั้งนี้เพื่อเป็นสิริมงคลแก่ประชาชนและทหารในจังหวัดนราธิวาส

ในโอกาสที่สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอฯ มีพระชนมายุครบ ๖ รอบ และทรงได้รับพระราชทานพระอิสริยยศักดิ์เป็นเจ้าฟ้าต่างกรมฝ่ายใน มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ได้ จัดตั้ง “สถาบันกัลยาณิวัฒนาเพื่อการศึกษาและวัฒนธรรมสัมพันธ์” ณ วิทยาเขตปัตตานี โดยมีเป้าหมายเพื่อให้การศึกษามหา วัฒนธรรมและความสัมพันธ์ระหว่างวัฒนธรรม จะเป็นประโยชน์ใน

ทางวิชาการและนำมาซึ่งความสมานฉันท์ ความเข้าใจอันดีของกลุ่มชน และความเจริญของประเทศ

นอกจากนี้ประชาชน ๑๔ จังหวัดภาคใต้ยังเห็นพ้องต้องกันว่าสมควรที่จะรวมตัวกันจัดตั้งมูลนิธิเกี่ยวกับการศึกษาเพื่อเฉลิมพระเกียรติและเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม โดยได้รับพระราชทานชื่อว่า “มูลนิธิกรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์” และทรงรับเป็นองค์อุปถัมภ์มูลนิธิอีกด้วย

โรงพยาบาลนราธิวาสยังได้ใช้โอกาสสำคัญนี้ขอพระราชทานชื่อโรงพยาบาลใหม่ โดยพระราชทานชื่อ “โรงพยาบาลนราธิวาสราชนครินทร์” เมื่อวันที่ ๒๔ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๔๐

สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอฯ พระราชทานชื่อ “อาคารกรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์” เป็นชื่ออาคารเรียนหลังแรกให้แก่วิทยาลัยสุ่มแม่น้ำปิง จังหวัดตาก

เมื่อครั้งที่กรุงเทพมหานครได้พิจารณาแยกเขตคลองเตยออกเป็นสำนักงานเขตย่อย เพื่อสะดวกต่อการบริหารและให้บริการประชาชนเนื่องจากเขตคลองเตยมีพื้นที่กว้างขวางและมีพลเมืองเพิ่มจำนวนมากขึ้น สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอฯ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานชื่อ “สำนักงานเขตวัฒนา” เมื่อวันที่ ๑๖ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๔๐ รวมไปถึงพระราชทานชื่อ “ถนนนราธิวาสราชนครินทร์” ซึ่งเป็นถนนตัดใหม่บริเวณเลียบคลองช่องนนทรีเพื่อแก้ปัญหาการจราจรด้วย

และด้วยพระปรีชาหลากหลายโดยเฉพาะด้านการศึกษา สถาบันการศึกษาต่าง ๆ จึงถวายปริญญาดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ในหลากหลายด้าน

“การสิ้นพระชนม์ของสมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์ นับเป็นการสูญเสียครั้งสำคัญของปวงชนชาวไทย.”

พระเมรุมาศ พระโกศ ราชรถ

เครื่องประกอบพระราชพิธีพระศพ ส่งเสด็จสู่สวรรคาลัย :

สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์

พระเมรุมาศ

สง่างามสมพระเกียรติยศ

ในสมัยรัตนโกสินทร์ หรือยุคของ กรุงเทพมหานคร เมืองฟ้าอมรนั้น มีการประกอบพระราชพิธีพระราชนิพนธ์พระบรมศพหรือพระศพ หลายต่อหลายครั้ง นับตั้งแต่พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช รัชกาลที่ ๑ จนถึง พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล รัชกาลที่ ๘ สมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี พระบรมราชินีในรัชกาลที่ ๗ และ สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ซึ่งเป็นโบราณราชประเพณีที่พระมหากษัตริย์และพระบรมวงศานุวงศ์ ได้ถือปฏิบัติกันมานับร้อย ๆ ปี โดยแต่ละยุคสมัยรูปแบบของพระเมรุมาศก็ยึดตามความเชื่อเรื่องเขาพระสุเมรุ และได้มีการปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมกับสถานการณ์บ้านเมืองในยุคนั้น ๆ

การจัดสร้างพระเมรุหรือพระเมรุมาศ ในสมัยโบราณจะมีความใหญ่โตกว่าปัจจุบันมาก ต้องใช้กำลังคนและกำลังเงินมหาศาล เมื่อถึงรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ ทรงมีพระราชดำริเกี่ยวกับการจัดสร้างพระเมรุมาศ มีใจความตอนหนึ่งว่า

“แต่ก่อนมา ถ้าพระเจ้าแผ่นดินสวรรคตลงก็ต้องปลูกเมรุใหญ่ ซึ่งคนไม่เคยเห็นแล้วจะนึกเอาไม่ถูกว่าใหญ่โตเพียงใด เปลืองทั้งแรงคน เปลืองทั้งพระราชทรัพย์ ถ้าจะทำในเวลานี้ดูไม่สมควรกับการที่เปลี่ยนแปลงของบ้านเมือง ไม่เป็นเกียรติยืนยาวได้เท่าใด ไม่เป็นประโยชน์แก่คนทั้งปวง กลับเป็นความเดือดร้อน ถ้าเป็นการศพท่านผู้มีพระคุณหรือผู้มีบรรดาศักดิ์ใหญ่อันควรจะได้เป็นเกียรติยศ ฉันทก็ไม่

อาจจะลดทอนด้วยเกรงว่าคนจะไม่เข้าใจว่า เพราะผู้นั้นประพาศไม่ได้อย่างใดอย่างหนึ่ง จึงไม่ทำการศพให้สมเกียรติยศซึ่งสมควรจะได้ แต่เมื่อถึงตัวฉันเองแล้ว เห็นว่าไม่มีข้อขัดข้องอันใด เป็นข้อคำที่จะพูดได้อันใด จึงขอให้ยกเลิกงานพระเมรุใหญ่นั้นเสียปลูกแต่ที่เฝ้าพอสมควร ในท้องสนามหลวง แล้วแต่จะเห็นสมควรกันต่อไป”

ดังนั้นการสร้างพระเมรุมาศในยุคของพระองค์จึงดูเรียบง่าย แต่สง่างามสมพระเกียรติ ส่งผลให้การสร้างพระเมรุมาศในยุคหลัง ๆ เปลี่ยนแปลงไป และถือเป็นธรรมเนียมปฏิบัติกันจนถึงปัจจุบัน

การจัดสร้างพระเมรุมาศ โดยเฉพาะรูปแบบการก่อสร้าง ช่วงฝีมือจะสร้างตามอิสริยยศที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว จะทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ซึ่งพระเมรุมาศสำหรับพระบรมราชินีและพระราชวงศ์ชั้นสูง พระอิสริยยศชั้นเจ้าฟ้าจะใช้แบบเดียวกับพระเมรุมาศของพระมหากษัตริย์ แต่จะลดเครื่องประกอบลงตามฐานะ เช่น มีฉัตร ๗ ชั้น หรือ ๕ ชั้น เป็นต้น ขณะที่องค์พระเมรุมาศในสมัยรัตนโกสินทร์ นิยมใช้กัน ๒ รูปแบบ ได้แก่ พระเมรุมาศทรงปราสาท และพระเมรุมาศทรงบุษบก

“พระเมรุมาศสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี” สร้างด้วยไม้ โครงสร้างภายในเป็นเหล็ก ส่วนประกอบด้านนอกเป็นไม้และไม้อัด ประดับด้วยกระดาดทองย่นทั้งหลัง ทรงปราสาทย่อมุมไม้สิบสองยอดเกี่ยว ๓ ชั้น มีจัตุรมุขสูงจากพื้นยอด ๓๐.๕๐ เมตร ไม่รวมลัฏปลูกเสวยฉัตร ๗ ชั้น ที่ยอดมีโถงกลางตั้งพระจิตกาธาน มุขด้านเหนือและใต้ยาวกว่ามุขด้านตะวันตกและตะวันออก หลังคามุขทั้งสี่ทิศซ้อน ๒ ชั้น ฐานพระเมรุมาศจัดทำเป็น ๒ ระดับ ชั้นแรกเรียก “ฐานชานลา” เป็นฐานปัทม์ย่อเก็จประดับด้วยเทวคาถาบึงแทรก ๒๐ องค์ โดยรอบมีบันได ๑๒ แห่ง ๆ ละ ๔ ขั้น ฐานบนเรียกพลับพลาพระเมรุมาศ เป็นฐานสิงห์ประดับฉัตร ๒๔

องค์ล้อมรอบ ทั้งสี่ทิศมีบันไดทางขึ้นจากฐานชาลา ๑๔ ชั้น องค์พระเมรุมาศมีขนาดกว้าง ๒๖.๗๐ เมตร ยาว ๓๖.๓๐ เมตร ป้อมมุขลิบสองหันหน้ามาทางทิศตะวันตก ประดับด้วยจัตุรมุขซ้อน ๒ ชั้น ที่หน้าบันทั้งสี่มีพระนามาภิไธยย่อ “กว” เพดานภายในมีลายดาว เพดานส่วนยอดเป็นพระเกี้ยว ๓ ชั้น มีลักษณะเป็นลายซ้อนไม้ประดับลวดลายต่าง ๆ หลังคาเป็นไม้รองด้วยสังกะสี ประดับด้วยใบระกายอดเสาเป็นหัวบัว พระเมรุมาศทั้งสี่ด้านเปิดโล่ง มีเครื่องตกแต่ง คือ “พระวิสูตรและฉากบังเพลิง”

นายอารักษ์ สังหิตกุล ผู้ตรวจราชการกระทรวงวัฒนธรรม อดีตอธิบดีกรมศิลปากร ในฐานะผู้ควบคุมและออกแบบการก่อสร้างพระเมรุมาศสมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี พระบรมราชินีในรัชกาลที่ ๗ และพระเมรุมาศสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี อธิบายให้ฟังว่า ฐานรากในสมัยโบราณจะใช้ไม้ซุงยาว ๕-๖ เมตร เส้นผ่าศูนย์กลาง ๕-๖ นิ้ว ตกเป็นฐานราก ปัจจุบันใช้แผ่นพื้นสำเร็จวางปูเพื่อเป็นฐานของพระเมรุมาศได้ทันที ส่วนของเสาสมัยโบราณจะใช้เสาไม้สักเส้นผ่าศูนย์กลาง ๕๐ เซนติเมตร ยาวประมาณ ๔๐ เมตร เป็นเสาหลักของพระเมรุมาศ ปัจจุบันใช้เสาเหล็กแทน ซึ่งมีความแข็งแรงเท่ากับเสาไม้ ส่วนประกอบอื่น อาทิ ลวดลาย ไม้ตัดโครงสร้าง จะใช้ไม้และไม้อัดเป็นองค์ประกอบ

สำหรับอาคารประกอบโดยรอบพระเมรุมาศ จะประกอบด้วยองค์พระเมรุมาศ มีพื้นที่ส่วนกลางใช้ประดิษฐานพระจิตกาธาน บนพระจิตกาธานจะประดิษฐานพระโกศ “หอยล้อม” คือ สถานที่ไว้พักพระลองทองใหญ่ประกอบโกศที่ได้เปลื้องออกจากพระโกศในแล้ว และใช้เก็บวัสดุเครื่องใช้ถวายพระเพลิง พระที่นั่งทรงธรรมเป็นพระที่นั่งสำหรับพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ประทับประกอบพระราชพิธีบำเพ็ญพระราชกุศล ในการออกพระเมรุ

“ศาลาลูกขุน” เป็นสถานที่เข้าเฝ้าฯ ของข้าราชการชั้นผู้ใหญ่และข้าในพระองค์ “คด หรือ ช่าง” คืออาคารแสดงบริเวณเขตล้อมรอบพระเมรุหรือพระเมรุมาศ มีทางเข้าออก ๔ ทางทำเป็นมุขฉาก เรียกว่า “ช่าง” เป็นสถานที่สำหรับพระสงฆ์สวดพระอภิธรรมในงานถวายพระเพลิงพระบรมศพ “ทับเกษตร” เป็นอาคารขนานสองข้างของช่างเป็นสถานที่ฟังสวดพระอภิธรรม “ติม” เป็นอาคารที่พักข้าราชการบริพาร “พลับพลายกหน้าวัดพระเชตุพนฯ” ใช้เป็นสถานที่ประทับพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ขณะเชิญพระโกศขึ้นประดิษฐานบนราชรถ ซึ่งจะแห่ไปยังพระเมรุมาศ “พลับพลายกหน้าพระที่นั่งสุทไธสวรรย์ปราสาท” เป็นที่ประทับของพระบรมวงศานุวงศ์ฝ่ายใน เพื่อถวายบังคมพระโกศและทอดพระเนตรกระบวนแห่จากวัดพระเชตุพนฯ ไปยังพระเมรุมาศ

ความงดงามของสวนรอบพระเมรุมาศ ตกแต่งด้วยดอกไม้และไม้ประดับที่นำมาจากโครงการดอยตุงทั้งหมด จำนวนทั้งสิ้น ๒๒๕,๕๓๐ ต้น เป็นไม้ดอกจำนวน ๒๐ ชนิด ซึ่งเท่ากับวันพระราชสมภพ ประกอบด้วย อัจฉราดัม, บิโกเนีย, สร้อยไก่, พิทูเนีย, หงอนไก่, ลีนมังกร, บานไม่รู้โรย, ดัทชีมิลเลอร์, บานชื่น, ดัลเบิร์ตเคซี, ดาวเรือง, เบญจมาศ, เจอรานิยม, แพนซี, ฟังพวย และว่านสี่ทิศสีแดง นอกจากนี้ยังมีไม้ประดับอื่น ๆ อีก ๙ ชนิด ได้แก่ พุดตาน, เบญจมาศ และสน ประมาณ ๓,๐๐๐ - ๔,๐๐๐ ต้น ซึ่งมีความหมายตรงกับรัชสมัยรัชกาลที่ ๙ การจัดสวนนี้เป็นการจัดเฉพาะตัวที่ใช้การเลียนแบบธรรมชาติผสมกับการจัดแบบทางการคือกึ่งธรรมชาติและกึ่งประดิษฐ์ และการจัดสวนช่วยชาวไม่เท่ากัน ไม่ได้หมายถึงการจำลองมาจากที่อื่น เป็นการคิดค้นใหม่ โดยนำเอาเขามอตะโกตัดต้นแก้วเจ้าจอม อันเป็นไม้ในวรรณคดีมาร่วมจัดกับสมัยใหม่ ทำให้พระเมรุมาศในครั้งนี้มีความหมาย

และความงดงามประทับใจในความทรงจำของพลก
นิกรไทย ตราบนานแสนนาน

**“สิ่งที่วิศวกรต้องคำนึงถึงมากที่สุดในการสร้าง
พระเมรุหรือพระเมรุมาศ ก็คือ ความแข็งแรงเมื่อ
ใช้งาน การรับน้ำหนักของคนจำนวนมาก แรง
ปะทะของลม ซึ่งต้องไม่สั่นไหว”**

อย่างไรก็ตามการออกแบบได้คำนึงถึง
สถาปัตยกรรมไทยตามแบบโบราณราชประเพณี
เพื่อให้พระเมรุมาศ มีความงดงามเปรียบเสมือน
สรวงสวรรค์สมพระเกียรติมากที่สุด

พระเมรุมาศ เปรียบเสมือนเครื่องแสดงพระ
เกียรติยศ และเป็นสถานที่ส่งเสด็จสู่สวรรคาลัย ซึ่ง
ในพระราชพิธีพระราชทานเพลิงพระศพในครั้งนี้
เหล่าพลกนิกรและคณะทูตานุทูต จะได้เห็นความยิ่งใหญ่
ตามแบบโบราณราชประเพณี ไม่ว่าจะเป็นรั้ว
กระบวนแห่พระศพ งานมหรสพ โขน ละคร หนึ่ง
ใหญ่ หุ่นกระบอก ที่แสดงถึงเอกลักษณ์ของความ
เป็นไทย ที่ไม่มีประเทศใดเสมอเหมือน.

**“น.อ.อาวุธ เงินชูกลิ่น อดีตอธิบดีกรมศิลปากร
ผู้ออกแบบพระเมรุมาศ**

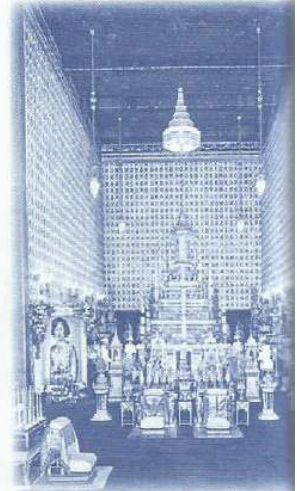
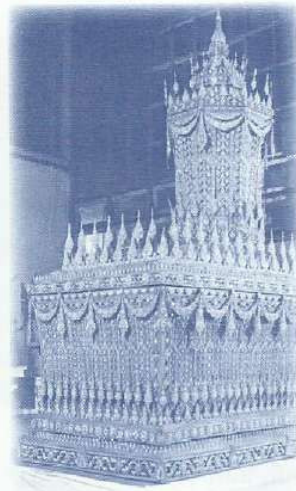
**“นายอารักษ์ สังหิตกุล ผู้ตรวจราชการกระทรวง
วัฒนธรรม อดีตอธิบดีกรมศิลปากร ผู้ควบคุมและ
ออกแบบการก่อสร้างพระเมรุมาศ**

พระโกศ

เครื่องประดับพระอิสริยยศ

พระโกศไม้จันทน์ ที่ทรงพระศพของสมเด็จพระ
พระเจ้าฟ้างื่อนานั้น ต้องทำทั้งหีบพระศพและ
พระโกศด้วย เพราะหีบพระศพจันทน์จะต้องทำสาม
หีบพระศพจริง ๆ ส่วนพระโกศจันทน์จัดทำขึ้นตาม
พระอิสริยยศ โดยขนาดล่อมาจากพระโกศลงใน
ซึ่งเป็นที่ใส่พระศพจริง ๆ ในสมัยก่อน จะมีรูปร่าง
เป็นทรงกลม มีฐานลวดบัว ฝาเป็นบัวลูกแก้วทรง
คล้าย ๆ ปริก คล้ายเม็ดเส้าที่เรียกว่าเส้าเม็ด
ทรงมัน มีฝาล้างเจียดลงมา เพราะพระโกศทอง
ใหญ่ไม่มีหลังเจียด จะเป็นชั้นขึ้นไปยังพระ
มหากงกุฏ

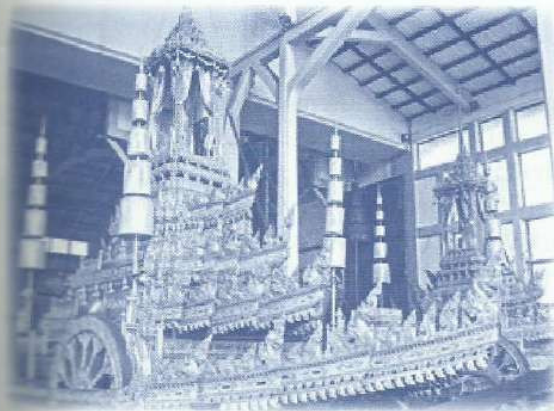
“การทำพระโกศไม้จันทน์ ต้องใช้เวลาหลาย

เดือนเพราะต้องฉลุลาย หนึ่งซอลายมีไม่น้อยกว่า ๓
ชั้น รวมทั้งต้องทำซ้อนกันลงไป บางอันมีซ้อนกันถึง
๔ ชั้น เนื่องจากไม่มีการแกะสลักพระโกศไม้จันทน์
แต่จะทำที่เรียกว่า การซ้อนไม้ เป็นการเอาลาย
แต่ละลายมาซ้อนกันใหญ่ซ้อนเล็กให้เกิดเป็นเหลี่ยม
เป็นเงาแลดูเป็นลวดลาย เวลามองผ่าน ๆ ในระยะ
ห่างพอสมควรดูคล้ายพระโกศแกะสลัก หากได้ชม
ใกล้ ๆ จะเห็นว่าไม่มีการแกะสลักที่พระโกศไม้
จันทน์หอมแม้แต่ด้อย นำไม้จันทน์หอมมาทำเป็น
แผ่นบาง หนา ตามที่ต้องการ เพราะลายแต่ละชั้น
หนา บางไม่เท่ากัน เพื่อจัดวางแล้วเกิดแสงเงาที่
สวยงาม จึงทำให้ฉลุลายไม้แต่ละลายไม่เท่ากัน แต่
ว่าชั้นล่างต่อชั้นล่างต้องเท่ากันหมด ชั้นบนต่อชั้น
บนต้องเท่ากันหมด แต่ว่าชั้นบนกับชั้นล่างอาจไม่
เท่ากันชั้นกลางก็ต่างไปอีก แต่ในชั้นกลางด้วยกันจะ
ต้องเท่ากันหมด ไม่เช่นนั้นลายจะสูง ๆ ต่ำ ๆ ไม่
สวยงาม”

ทั้งหีบพระศพและพระโกศ ที่ทำจากไม้จันทน์
หอมนี้ รวมกันเรียกว่า พระโกศไม้จันทน์หอม โดยที่
หีบไม้จันทน์นี้จะใหญ่กว่าพระโกศจันทน์ถึง ๓-๔
เท่า เพราะเป็นหีบไม้จันทน์ที่จะต้องหีบสแตนเลส
อยู่ด้านใน แล้วพระโกศไม้จันทน์จะหุ้มด้านนอกหีบ
สแตนเลสอีกทีหนึ่ง โดยจะต้องมีที่ระยั้งห่างกัน
ระหว่างหีบไม้กับหีบสแตนเลสมากพอสมควรเพื่อมี
ช่องทางระบายความร้อนไม่เช่นนั้นแล้วจะจุดไฟ
ไม่ติด

**“ด้านการตกแต่งลวดลายศิลปกรรมไทยพระ
โกศจันทน์สมเด็จพระเจ้าฟ้างื่อนั้น จะต้องฉลุลาย
ไทย ได้แก่ ลายใบเทศ ซึ่งถือว่าเป็นลายต้นตระกูล
สูงของลายศิลปะไทยที่มีอยู่ เช่น ลายกระหนก ลาย
ก้านแย่ง ลายเครือเถา ลายกลีบบัว ลายก้านขด
ลายเทพนม ลายพุดตาลและลายกระจังแบบต่าง ๆ
ซึ่งลายใบเทศจะเหมือนลายกระหนกเปลวหรือชน**

ของบึงครุฑ มีความอ่อนช้อยกว่า และลายใบเทศ ส่วนใหญ่จะใช้เกี่ยวข้องกับเจ้าฟ้าเจ้าแผ่นดิน ที่แสดงออกในเรื่องนั้น ๆ เช่น วัดหลวง สามารถดูได้ที่พระอุโบสถ วัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร หรือวัดโพธิ์ ใช้ลายใบเทศ อีกทั้งลายเกี่ยวกับเครื่องพระอิสริยยศ ครั้งสร้างพระโกศ จันทน์สมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี พระบรมราชินี ในรัชกาลที่ ๗ ได้ประดับลายใบเทศเช่นกัน”

ที่มา : จุฑานันท์ บุญทรหาญ
เดลินิวส์ออนไลน์

ราชรถ

พระราชพิธีพระศพ

เป็นอีกครั้งที่ประชาชนชาวไทย ต้องสูญเสียบุคคลอันเป็นที่รักยิ่ง เมื่อสมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์ หรือสมเด็จพระโสทรเชษฐภคินี ได้เสด็จสวรรคาลัย และเมื่อพระบรมวงศานุวงศ์ชั้นสูงศักดิ์ ได้สิ้นพระชนม์ลง พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว จะทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานจัดพระราชพิธีพระบรมศพ หรือพระศพ ตามอิสริยยศที่ได้รับ ซึ่งถือเป็นพระราชประเพณีโบราณที่มีความยิ่งใหญ่ อลังการ โดยเฉพาะพระราชพิธีพระราชทานเพลิงพระบรมศพหรือพระศพ

เมื่อกล่าวถึงพระราชพิธีพระราชทานเพลิงพระบรมศพ หรือพระศพนั้น จะต้องเอ่ยถึง “ราชรถ” ที่ใช้เคลื่อนพระบรมศพ หรือพระศพ ซึ่งราชรถจะสร้างขึ้นตามหลักศาสนาพราหมณ์ เชื่อกันว่า

“พระมหากษัตริย์ และพระบรมวงศานุวงศ์ เปรียบเหมือนสมมุติเทพ สถิตอยู่บนสรวงสวรรค์ชั้นดาวดึงส์บนยอดเขาพระสุเมรุ ซึ่งถือว่าเป็นศูนย์กลางของจักรวาล รายล้อมด้วยเขาสัตตบริภัณฑ์ ๗ ชั้น ดังนั้น การจัดสร้างราชรถของชาวพื้นเมืองไทยจึงมีลักษณะสูงใหญ่ เปรียบเสมือนเขาพระสุเมรุ มีพระวิมานคือ บุษบก ที่ตั้งอยู่ตรงกลางราชรถ ถัดจากบุษบกจะเป็นรูปเทพนม ครุฑ และนาค ลดหลั่นตามที่อยู่ ซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของท้องฟ้า พื้นดิน และน้ำ ส่วนด้านหน้าของราชรถจะเป็นรูปนาคสามเศียร มีความงดงามอ่อนช้อยตามศิลปะไทย”

ราชรถ มีการกล่าวถึงมาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา จนกระทั่งถึงสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช รัชกาลที่ ๑ แห่งราชวงศ์จักรี ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้มีการจัดสร้างราชรถขึ้นใหม่ เพื่อใช้ในการประกอบพระราชพิธีพระบรมศพ หรือพระศพ ประกอบด้วย พระมหาพิชัยราชรถ พระเวชยันตราชรถ ราชรถน้อย ๓ ราชรถ รถโลง และ รถโลงหลังคาเป็นวอซ้อฟ้า รวมทั้งยังมีการจัดสร้าง เกรินเคลื่อนพระโกศขึ้นราชรถ พระยานมาศสามลำคาน พระที่นั่งราเชนทรยาน พระวอสีวิภากาญจน์ พระวอประเวศน์วัง ซึ่งปัจจุบันราชรถทั้งหมดถูกเก็บรักษาอยู่ที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พระนคร

ภายในวังราชรถ พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พระนคร ราชรถแต่ละองค์จอดสงบนิ่ง เมื่อผ่าน

ประตูทางเข้าด้านข้างจะพบกับ พระเวษยันตราขรต ซึ่งราชรถองค์นี้มีความสูง ๑๑.๗๐ เมตร ยาว ๑๗.๕๐ เมตร สร้างในรัชกาลที่ ๑ ราว ปี ๒๓๔๒ แกะสลักไม้เป็นรูปนาค ครุฑ เทพนม ปิดทองประดับกระจก มีน้ำหนัก ๕๐ ตัน ต้องใช้กำลังคนในการลากจูงและดึงถึง ๒๐๖ คน แบ่งเป็นด้านหน้า ๑๖๐ คน และด้านหลัง ๔๖ คน ใช้สำหรับทรงพระศพพระบรมวงศานุวงศ์ ชั้น “เจ้าฟ้า” ซึ่งในรัชกาลที่ ๑ ได้ใช้ทรงพระโกศสมเด็จพระที่นั่งเธอ เจ้าฟ้ากรมพระศรีสudarักษ์ ออกพระเมรุท้องสนามหลวง เมื่อปี ๒๓๔๒ ต่อมาได้ใช้แทนพระมหากษัตริย์ราชรถทรงพระบรมศพพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๖ และพระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล รัชกาลที่ ๘ จากนั้นในปี ๒๕๒๔ กรมศิลปากร ได้ซ่อมแซมให้คงตามและใช้ในการอัญเชิญพระบรมศพของสมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี พระบรมราชินี ในรัชกาลที่ ๗

เมื่อเดินเข้ามาด้านในสุด จะเห็น พระมหากษัตริย์ราชรถ มีความกว้าง ๕ เมตร ยาว ๑๕.๓๐ เมตร สูง ๑๑.๒๐ เมตร สร้างขึ้นในรัชกาลที่ ๑ ปี ๒๓๓๔ ใช้สำหรับทรงพระบรมศพพระมหากษัตริย์ พระบรมราชินี และพระบรมวงศานุวงศ์ ชั้นสมเด็จพระเจ้าฟ้า มีรูปแบบคล้ายกับพระเวษยันตราขรต เคยใช้ทรงพระบรมศพรัชกาลที่ ๑ พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๓ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๔ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ พระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว และกรมพระราชวังบวรมหาด้านในสมัยรัชกาลที่ ๒ จากนั้น ในสมัยรัชกาลที่ ๖ ราชรถทั้ง ๒ องค์ได้มีการเสริมล้อเหล็กด้านใต้ อีก ๖ ล้อ เพื่อรับน้ำหนักที่มีจำนวนมาก ส่วนล้อด้านบนทั้ง ๔ ล้อนั้น กลายเป็นล้อประดับเพื่อความสวยงาม ซึ่งในปี ๒๕๓๙ กรมศิลปากรได้ร่วมกับกรมสรรพาวุธทหารบก ดำเนินการซ่อมบูรณะพระมหากษัตริย์ราชรถ เพื่อใช้ในการถวายพระเพลิงพระบรมศพสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ในวันที่ ๑๐ มีนาคม ๒๕๓๙ อุปกรณ์ที่สำคัญอีกชิ้นและต้องอยู่คู่กับราชรถ ก็คือ เกรินบันไดนาค เป็นอุปกรณ์ที่ใช้อัญเชิญพระโกศขึ้นหรือลงราชรถ มีลักษณะเป็นรางเลื่อนขึ้น-ลงด้วยก้านหมุน มีแท่นที่วางพระโกศ ลักษณะเป็นแท่นสี่เหลี่ยม ขอบฐานแกะสลักลายปิดทองประดับกระจก ท้ายเกรินมีลักษณะคล้ายท้ายลำภา มีพื้นที่ให้เจ้าพนักงานขึ้นนั่งประคองพระโกศ ด้านข้างบุผ้าคาดทอง มีราวสองข้างเป็นรูปพญานาค

นอกจากนี้ในโรงราชรถยังมี ราชรถน้อย ทั้ง ๓ องค์ ใช้เป็นราชรถสมเด็จพระสังฆราช หรือพระราชาคณะ ชักโดยพระศพ และพระบรมวงศานุวงศ์ ประทับโปรยข้าวตอกดอกไม้ รูปแบบคล้ายกับพระมหากษัตริย์ราชรถ และพระเวษยันตราขรต แต่มีขนาดเล็กกว่า มีเคียนาคเพียงเคียนเดียว พระยานมาศสามลำคาน มีลักษณะเป็นคานสามลำใหญ่ มี ๓ คานสาม ทำด้วยไม้ลงรักปิดทอง ใช้สำหรับอัญเชิญพระโกศ พระบรมศพ หรือพระศพ จากพระที่นั่งดุสิตมหาปราสาท ในพระบรมมหาราชวัง ไปประดิษฐานบนราชรถที่จอดเทียบรออยู่ใกล้พลับพลา ยกตรงสี่แยกมุมวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม เมื่อราชรถอัญเชิญพระโกศถึงพระเมรุแล้ว ก็จะใช้พระยานมาศสามลำคานนี้ อัญเชิญพระโกศเวียนรอบพระเมรุอีกครั้ง

พระราชยานอีกองค์หนึ่งที่มีความสำคัญหลังพระราชพิธีพระราชทานเพลิงพระบรมศพ หรือพระศพ ซึ่งประชาชนไม่ค่อยจะได้เห็น ก็คือ พระที่นั่งราเชนทรยาน เป็นพระที่นั่งบุษบกสี่ลำคาน ใช้คนหาม ๕๐ คน เป็นพระราชยานในการอัญเชิญพระโกศ พระบรมอัฐิจากพระเมรุ ไปยังพระบรมมหาราชวัง และยังมี พระวอสีริกากาญจน์ และพระวอประเวศน์วัง เป็นพระราชยานสองลำคาน ใช้คนหาม ๔ คน มีลักษณะเป็นหลังคา ๒ ชั้น ประดับช่อฟ้าใบระกา นาคสะดุ้ง และหางหงส์รูปนาค ๓ เคียน ใช้สำหรับอัญเชิญพระศพบรรจุพระราชสรีรังคารจากพระเมรุ ท้องสนามหลวง ไปยังพระบรมมหาราชวังเช่นกัน อย่างไรก็ตาม ทั้งหมดนี้เป็นข้อมูลเพียงบางส่วนที่ได้นำมาเสนอเท่านั้น แต่พลกนิกรชาวไทยคงจะได้เห็นขบวนราชรถที่ยิ่งใหญ่อีกครั้ง ในพระราชพิธีพระราชทานเพลิงพระศพสมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์ ซึ่งจะเป็นงานพระราชพิธีครั้งประวัติศาสตร์ที่คนไทยจะต้องจดจำ

ที่มา : มนตรี ประทุม เว็บไซต์หนังสือพิมพ์เดลินิวส์